

Vuosangan meluselvitys ja ympäristölupa

Kainuun ympäristökeskuksen päätti 4.4.2008, ettei Vuosangan toiminnalle kokonaisuutena tarvitse hakea ympäristölupaa ("Ympäristölupapäätös"). Päätöksessä ei perustella riittävästi, ettei toiminnasta saata aiheutua, yksinään tai yhdessä muiden toimintojen kanssa YSL 42 §:ssä tarkoitettuja kielteisiä seurauksia. Tässä esityksessä tarkastellaan erityisesti Vuosangan ympäristömeluselvitystä ja lupaviranomaisen edellytyksiä tehdä sen perusteella ympäristöluvan tarveharkinta.

Ympäristöluvan myöntämisen edellytyksiä ei ole riittävästi selvitetty. Niin ollen on mahdotonta, että kyseisen päätöksen tekemistä varten olisi voitu selvittää luvan tarve laissa tarkoitetulla tavalla. Ympäristölupapäätöksen perusteella ei voida tietää Vuosangan toiminnan ympäristöluvanvaraisuutta.

Kainuun ympäristökeskuksen ylitarkastaja Unto Ritvanen selosti 15.4.2008 Ympäristölupapäätöksen perusteita Ylä-Vieksin kyläyhdistyksen edustajille näiden vieraillessa ympäristökeskuksessa. Hän kertoi Ampumaratatyöryhmän mietinnön (ARM) olleen Ympäristölupapäätöstä valmisteltaessa "hyvin ratkaiseva taustadokumentti", jossa on vedetty ne linjat, joiden mukaan "ympäristölupamenettelyssä asioita harkitaan". Siitä syystä, riippumatta ARM:n oikeudellisesta merkityksestä, siihen tässä esityksessä suuresti nojaututaan.

Voimme hyvin olettaa, että Ympäristölupapäätöstä harkittaessa on myös alla ja vastaselityksessä mainitut ARM -perusteet huolella punnittu. Niiden ja kaikkien muiden tarkasteltavien seikkojen aiheuttamien yhteisvaikutusten perusteella on nähtävästi voitu todeta, että haitallisten ympäristövaikutusten mahdollisuuskin on saatu suljettua pois.

Ympäristölupa-asiaa käsitellään ARM:ssa laajasti:

ARM, sivu 14:

Naapuruussuhdelaki

Kuten edellä on mainittu naapurien suojaaminen ympäristöhaitoilta on turvattu säätämällä velvollisuus hakea ympäristölupaa toimintaan, josta saattaisi aiheutua naapureille kohtuutonta rasitusta, sekä säätämällä luvan myöntämisen edellytykseksi, ettei toimintaa sijoiteta tällaista rasitusta aiheuttavalla tavalla. Naapuruussuhdelain 17 §:n 1 momentissa on säädetty yleinen kieltö aiheuttaa kohtuutonta rasitusta muille. Jos naapureille aiheutuva rasitus johtuu YSL:n mukaan luvan- tai ilmoituksenvaraisesta toiminnasta, sitä ei saa määrätä poistettavaksi naapuruussuhdelain nojalla naapuruussuhdelaki 19 § 1 momentti). Näin ollen naapuruussuhdelakiin perustuva kieltö- tai korvauskanne voitaisiin panna vireille ainoastaan silloin, kun rasitus johtuu muusta kuin YSL:n mukaan luvan- tai ilmoituksenvaraisesta toiminnasta.

ARM, sivu 66)

Ympäristönsuojelulain mukaisiin yleisiin velvollisuuksiin (YSL 5 §) kuuluu, että toiminnanharjoittaja on riittävästi selvillä toimintansa ympäristövaikutuksista, ympäristöriskeistä ja haitallisten vaikutusten vähentämismahdollisuuksista.

ARM, sivu 75

Harjoitus- ja ampuma-alueilla tapahtuva ampumatoiminta vaihtelee hyvinkin paljon. Keveiden kiväärikaliberisten aseiden lisäksi tai niiden sijaan harjoitusammunnoissa on usein käytössä myös raskaiksi luokiteltuja aseita tai räjähteitä, joista mainittakoon tykit, singot, raketinheittimet, kranaatinheittimet ja ohjukset. Tällöin ei ole kyseessä ympäristönsuojeluasetuksen 1 §:ssä tarkoitettu ampumarata. Tällaisten toimintojen ympäristöluvan tarve määräytyy ympäristönsuojeluasetuksen sijaan ympäristönsuojelulain 28 §:n 2 momentin kohdan 3 perusteella silloin, kun toiminnasta saattaa aiheutua naapuruussuhdelain 17 §:n tarkoittamaa kohtuutonta rasitusta.

Vielä 30.10.2007 oli puolustusvoimat koolle kutsumansa niin sanotun Vuosangan yhteistyöryhmän kokouksessa tietämätön siitä kuka oli YSL 5 §:ssä tarkoitettu

toiminnanharjoittaja Vuosangassa ja kuka YVA -laissa tarkoitettu hankevastaava. Läsä olivat muun muassa ympäristönsuojelujohtaja Antti Kivipelto puolustusministeriöstä, esikuntapäällikkö Eversti Vesa Tervo Pohjois-Suomen maanpuolustusalueen esikunnasta ja esikuntapäällikkö Everstiluutnantti Max Sjöblom Kainuun Prikaatista. Koska läsnäolleet toiminnanharjoittaja ja hankevastaava eivät itsekään tienneet olevansa sellaisia, on YSL 5 §:n mukainen yleinen velvollisuus ollut suuressa vaarassa jäädä noudattamatta ja YVA -lain mukainen selvittäminen velvollisuus toteutumatta. Velvolliset jäivät puolustusvoimien jälkeensä selvitettäväksi. Hyvin pian tilaisuuden jälkeen uutisoi paikallislehti Kuhmolainen molempien velvollisuuksien kuuluvan Kainuun Prikaatille. Samasta tilaisuudesta laaditussa muistiossa, sen ehdittyä vihdoon 23.4.2008 tilaisuuteen osallistuneille jakeluun, voidaan todeta hankevastaavan olevan Pohjois-Suomen Sotilasläänin Esikunnan. Selvittämättä on mitä kaikkia velvollisuuksien laiminlyöntejä on tietämättömyys saattanut aiheuttaa.

Ympäristölupapäätöksen eräänä merkittävänä perusteena näyttää olleen puolustusvoimien Akukon Oy:llä teettämä Vuosangan ympäristömeluselvitys. Sen merkitys näkyy siinäkin, mitä Kainuun ympäristökeskuksen ylitarkastaja Unto Ritvanen kertoi 15.4.2008 kyläyhdistyksemme edustajille keskustelussa Kainuun ympäristökeskuksessa. Päätös siitä ettei Vuosangan "laajennushankkeeseen" sovelleta YVA-menettelyä ("YVA-päätös") ja Ympäristölupapäätös voitiin hänen mukaansa tehdä vasta sen jälkeen kun ympäristökeskus oli meluselvityksen saanut.

Vuosangan meluselvityksessä on niin merkittäviä puutteita, ettei se sovellu Ympäristölupapäätöksen eikä YVA -päätöksen perusteluksi. Päätösten perusteluissa ei tuoda esiin mitään muuta lähdettä, säädöksiä lukuunottamatta, johon melu- ja värinävaikutusten arvioinnissa olisi nojaututtu. Ympäristönsuojelulain 28 §:n 2 momentissa tarkoitettua rasittavuuden arviointia ei meluselvityksen perusteella voida perustellusti eikä luotettavasti tehdä.

Meluselvityksessä esitettyihin akustisiin tarkasteluihin liittyvien seikkojen osalta täydennetään tämän vastaselityksen perusteluita myöhemmin. Tässä esitetään eräitä perusteluita, kuten koejärjestelyihin liittyviä dokumentointipuutteita. Jos ne eivät olisi meluselvityksen puutteita, ovat ne olennaisia seikkoja, jotka Kainuun ympäristökeskus on jättänyt selvittämättä kyseisiä lupapäätöksiä varten ja niiden perusteluiksi.

Meluselvityksessä ei esitetä melumittausammunnoissa käytettyjen laukausten ruutipanosten kokoa, lataustiheyttä, valitun ruudin palamisnopeutta eikä panoksen ja ruudin mahdollisia muita sellaisia ominaisuuksia, joilla saattaa olla olennainen vaikutus meluun ja värinään. Ruudin palamisnopeutta voidaan säädellä muun muassa sen raekokoa ja koostumusta muuttamalla. Yhdistyksemme on vaatinut huomion kiinnittämistä ruutipanosten kokoon Kainuun ympäristökeskukselle 2.10.2007 lähettämässään kirjeessä. Se on tuonut ruutipanosten koon merkittävyyden esille myös Valituksen liitteessä 2 sivulla 14.

Meluselvityksessä ei esitetä ampumaetäisyyttä. Selvityksestä ei selvästi ilmene milloin on mitattu maalissa ja milloin tuliasemassa aiheutuvaa melua. Vain jommankumman sijainti on dokumentoitu. Ampumaetäisyyttä ei voida päätellä edes mainituista sijaintitiedoista.

Tykinputken suuaukon korkeus maasta vaikuttaa merkittävästi ympäristöön etenevän ääniaallon ominaisuuksiin ja suuntautumiseen. Tietoa ei selvityksessä ole esitetty.

Tykinputken suuaukon alapuolisen maanpinnan muoto ja kovuus vaikuttavat merkittävästi ympäristöön etenevän ääniaallon ominaisuuksiin ja suuntautumiseen. Selvityksessä arvellaan että maaheijastuksen ja akustisen impedanssin yhteisvaikutuksen arviointi on merkittävin virhelähde melupäästön määrittämisessä. Arviointia ei selvityksessä ole kuitenkaan esitetty. Virheen merkitystä ei ole arvioitu Ympäristölupapäätöksessäkään.

Suuajurujen käyttö jää meluselvityksen perusteella avoimeksi. Ei tiedetä käytettiinkö niitä koeammunnoissa, käytetäänkö tulevaisuudessa tapahtuvissa ammunnoissa ja "käytettiinkö" niitä mallinnuksessa.

ARM, sivu 33:

tykeillä suujarru vaikuttaa merkittävästi muodostuviin painepulseihin.

Meluselvityksen perusteella ei lupaviranomainen voi tietää myöskään mahdollisesta äänenvaimentimien käytöstä koeammunnoissa.

Meluselvityksessä ei ole dokumentoitu käytettyjen kranaattien ominaisuuksia. Selvityksessä mainitaan lähtöarvoja määritettäessä tarvittun räjähdysaineen tyyppi ja massa. Kumpaakaan ei meluselvityksessä ole dokumentoitu. Massa todetaan määritetyn arvioimalla se kranaattien kokonaisuudesta. Jää epäselväksi peittyivätkö keskiarvoon perustuvassa määrittelyssä joidenkin tulevilla ammunnoissa käytettävien, tai jo tiedossa olevien tulevaisuudessa käytettävien kranaattityyppien mahdollisesti sisältämien suurempien räjähdysainemäärien aiheuttamat melun huippuarvot. Miksi massa vain arvioitiin? Eikö tarkka tieto ollut saatavissa puolustusvoimilta? Tarkastelutavan ansiosta voidaan myöhemmissä ammunnoissa mahdollisesti käyttää suurempaa räjähdysaineen massaa kuin selvityksessä on arvioitu.

Meluselvityksessä ei ole dokumentoitu syyttimien ominaisuuksia. Syytintyyppin valinnalla voidaan säädellä esimerkiksi syvyyttä, jossa kranaatti maassa räjähtää, tai räjähdyskorkeutta maanpinnan yläpuolella. Valinnalla on olennainen vaikutus aiheutuvaan meluun.

Kranaattien osuma-alueiden ja -kohtien koordinaatteja tai ominaisuuksia ei meluselvityksessä ole dokumentoitu. Vuosanka on pienipiirteistä, mäkistä ja pienisoista aluetta. Ammuttiinko esimerkiksi harjanteille vai notkelmiin tai tietynsuuntaisiin rinteisiin maalien sisällä? Ammuttiinko kovalle vai pehmeälle maaperälle? Vuosangassa sellaisia valintoja on helppo tehdä hieman osumakohtaa siirtämällä. Mitään niistä ei ilmene meluselvityksestä.

On tärkeää, että meluselvitys voidaan tarvittaessa toistaa tarkistusmittauksia varten ja että myöhempää ampumatoimintaa voidaan muutenkin valvoa alkuperäisessä selvityksessä esitettyjen tietojen ja lupaviranomaisen tekemien päätösten perusteella. Tässä tapauksessa se on mahdotonta. Meluselvityksen perusteella ei voida sulkea pois myöskään tarkoituksenmukaisuuden mahdollisuutta koejärjestelyissä.

Meluselvityksessä ei ole arvioitu riittävästi melun häiritsevyyttä eikä arviota ole esitetty myöskään Ympäristölupapäätöksen perusteena.

ARM, sivu 38:

Yleisesti ei ole mitään selkeätä yleisesti hyväksyttyä mallia, millä raskaiden aseiden äänen mittaussuureet voitaisiin yhdistää koettuihin melun haittavaikutuksiin, esimerkiksi häiritsevyyteen. Tutkimukset tykistöalueiden, ampumaratojen, takomisen ja louhosräjähdysten vaikutuksista ovat osoittaneet, että ihmisten reaktiot impulssimeluun eroavat muiden melulähteiden aiheuttamista vaikutuksista. ... Merkityksellisiä eroja ovat vaikeus ennustaa impulssimelun vaikutuksia henkilötasolla....Hiljaisessa ääniympäristössä pienitaajuinen melu voidaan kokea häiritseväksi melun äänitasosta riippumatta.

Vuosankaa ympäröivän alueen ääniympäristö on hiljainen, minkä huomioonottamista ei ilmene Ympäristölupapäätöksen perusteluista.

ARM, sivu 38-39:

Raskaiden aseiden haitat saattavat ilmetä myös rakennusten sisätiloissa. ... Pienillä taajuuksilla eristys on yleensä heikko, erityisesti jos talo on kevytrakenteinen. Tavallisissa huoneissa pienillä taajuuksilla esiintyvät huoneresonanssit saattavat vielä jonkin verran vahvistaa sisään kulkeutunutta painepulssia. Raskaiden aseiden spektrin maksimin tienoilla, noin 40 – 80 Hz taajuuksilla, eristävyys voi edellä mainittujen tekijöiden yhteisvaikutuksena olla lähes olematon.

Voidaan todeta että raskaiden aseiden aiheuttama melu voi olla asuintiloissa yhtä voimakasta, mahdollisesti voimakkaampana, kuin rakennuksen ulkopuolella. Asuintiloissa sallittu melutaso on alempi kuin ulkotiloissa sallittu. Ympäristölupapäätöksen perusteluista ei asuintiloissa ilmenevän melun haitallisuuteen eikä sisämelun sallittuun tasoon ole kiinnitetty huomiota.

ARM, sivu 39:

Sisätilojen melun arvioinnissa käytetään soveltuvin osin asumisterveysohjetta.

Ympäristölupapäätöksen perusteluista ei ilmene, että asumisterveysohjetta olisi käytetty.

ARM, sivu 39:

Yleensä räminän syntyyn tarvitaan raskaan aseiden pienitajuista äänipulsseja. Räminä-ääni koostuu siis pienistä nopeista iskuista. Räminä on epälineaarinen ilmiö. Tämä tarkoittaa sitä, että sen esiintyminen ja voimakkuus ei kasva tasaisesti herätteen (saapuvan laukauspulssein) voimakkuuden kasvaessa, vaan ilmiö alkaa äkisti vasta tietyn kynnyksen yläpuolella. Yleensä räminän ilmestyminen kuuluviin koetaan heti häiritseväksi.

Ympäristölupapäätöksen perusteluissa ei ole suljettu pois räminään johtavan kynnyksen ylittymismahdollisuutta.

ARM, sivu 39:

Suomessa ei toistaiseksi ole yhtenäisiä ohjeita eikä arviointiperusteita ympäristötärinälle."

Ympäristölupapäätöksen perusteluissa ei ole käsitelty aiheutuvan tärinän hyväksyttävyyttä.

ARM, sivu 39:

Käsiteltäessä ampuma- ja räjäytystoiminnan ympäristölupaa viranomaisen olisi pyydettävä lausunto pääesikunnalta.

Ympäristölupapäätöksen perusteluissa ei ole esitetty pääesikunnalta pyydettyä lausuntoa.

ARM, sivu 39:

Ilta- ja yöaikaista ammuntaa tai räjäytystoimintaa tulisi arvioida tapauskohtaisesti.

Ympäristölupapäätöksen perusteluissa ei ole esitetty, että mainittuja toimintoja olisi arvioitu tarkoitettulla tavalla tapauskohtaisesti.

ARM, sivu 42:

Ampuma- ja harjoitusalueiden meluselvityksen tulisi sisältää seuraavat tiedot:

I Ampuma- ja harjoitusalue ja sen toiminta:

- Yleiskartta alueen sijainnista. Kartasta tulee käydä ilmi ympäristö, asutus ja muut melulle herkätkä kohteet (koulut, päiväkodit, sairaalat ym).
- Yleiskuvaus toiminnasta, josta selviää muun muassa alueen päivittäiset käyttäjät, käytettävät aseet, käyttäjät, päivittäiset (esimerkiksi 7-22) laukausmäärät (enimmäismäärät ja keskimäärin) ja vuotuinen käyttö kuukausittain sekä säännönmukaisesta toiminnasta poikkeavat ammunnat (esimerkiksi yö (klo 22-7), viikonloput, poikkeuksellisen voimakkaat räjäytykset).
- ...
- Arvio alueen toiminnan aiheuttamasta liikenteestä lähialueiden teillä (liikennereitit, ajoneuvomäärät, pysäköintialueet).
- Selvitys ampuma- ja harjoitusalueen ja sen lähiympäristön kaavoitustilanteesta.

Ympäristömeluselvitys ei sisällä yllä mainittuja tietoja tai sisältää ne olennaisesti puutteellisina. Ensimmäiseen kohtaan tulee sisällyttää myös karja- ja muut kotieläintilat. Tietojen puuttumista meluselvityksestä tai niiden mahdollista tiedoksi saamista ympäristöluvan tarveharkintaan muista lähteistä ei Ympäristölupapäätöksessä ole tuotu esiin. Vuosangassa ammutaan päinvastaisista lupauksista huolimatta myös yöllä, jolloin sallittavat melutasot ovat päivätasoa alemmat. Siihen ei Ympäristölupapäätöksessä ole kiinnitetty huomiota.

ARM, sivu 42:

Hyvässä meluselvityksessä on tulosten vertaaminen suositusarvoihin ja luotettavuuden arviointi.

Luotettavuuden arviointia ei ole Meluselvityksessä esitetty. Ympäristölupapäätöksen perusteluista ei ilmene, että arvioinnin puuttumiseen olisi kiinnitetty huomiota. On katsottava, että ARM:n mukaan on Ympäristölupapäätös perustettu "huonoon" meluselvitykseen.

Ylipäänsä "pahimman tilanteen" arviointi on tehty meluselvityksessä riittämättömästi, mitä ei ole otettu Ympäristölupapäätöksessä huomioon.

Ympäristölupapäätöksessä ei ole asetettu sellaisia raja-arvoja eikä muitakaan riittäviä

kriteerejä, joiden perusteella olisi myöhemmin todettavissa, että ympäristöluvan tarveharkinta on tehtävä uudelleen.

On selvää, ettei puolustusvoimia voida Ympäristölupapäätöksellä velvoittaa olemaan halutessaan toteuttamatta myöhemmissä ammunnoissa edellä käsiteltyjä eikä muita melua lisääviä muutoksia. Mahdollisia muutoksia ei voida todeta myöhemmillä tarkistuksilla eikä tarkistusmittauksilla. Meluselvityksessä esitettyjen meluarvojen mahdollisesti myöhemmin ylittyessä voidaan erot aina selittää esimerkiksi olosuhteiden tilapäisesti aiheuttamiksi tai virhemarginaaleihin mahtuviksi.

Ampumameluselvityksen tulokset perustuvat osaltaan tiettyyn Vuosangan ja sitä ympäröivän alueen puustotilanteeseen. Puuston on todettu olevan olennainen ampumamelua vaimentava yksittäinen tekijä. Vuosangan meluselvitystä varten on ammunnat suoritettu ennen helmikuuta 2008.

Tammikuun 11 päivänä 2008 vaati kyläyhdistyksemme Kajaanissa Metsähallituksen LVS-suunnitelman välitarkistustilaisuudessa, että viranomaisten tulee päättää jättää Vuosangan ja Ylä-Vieksin kylän väliset vielä jäljellä olevat metsät pystyyn meluesteeksi, jos viranomaiset olisivat sitä mieltä, että puolustusvoimien toiminta alueella jatkuu ja kehittyy. Kainuun maakuntakaavan laatimisesta vastaava Kuntayhtymän suunnittelujohtaja Hannu Heikkinen käytti puheenvuoron ja piti vaatimuksemme mukaisesti toimimista erittäin tärkeänä meluvaikutusten vähentämiseksi. Näyttää että Metsähallitus säikähti suojelumahdollisuutta, sillä se hakkasi 1-2 kuukautta tilaisuuden jälkeen voimaperäisesti juuri niitä metsiä, joista vaatimuksessamme oli kyse. Seikkaa ei ole mitenkään huomioitu ampumameluselvityksessä, vaikka se on saattanut vaikuttaa aiheutuvaan meluun ja tärinään olennaisesti. Ampumameluselvitys osoittautuu jo syntyessään tässä suhteessa vanhentuneeksi.

ARM, sivu 70:

Ympäristölupa toiminnalle myönnetään, jos toiminta täyttää ympäristönsuojelulain ja jätelain sekä niiden nojalla annettujen asetusten vaatimukset. Lupa-asiaa ratkaistaessa on lisäksi noudatettava, mitä luonnonsuojelulaissa ja sen nojalla säädetään.

ARM, sivu 75:

Harjoitus- ja ampuma-alueilla tapahtuva ampumatoiminta vaihtelee hyvinkin paljon. Keveiden kiväärikaliberisten aseiden lisäksi tai niiden sijaan harjoitusammunnoissa on usein käytössä myös raskaiksi luokiteltuja aseita tai räjähteitä, joista mainittakoon tykit, singot, raketinheittimet, kranaatinheittimet ja ohjukset. Tällöin ei ole kyseessä ympäristönsuojeluasetuksen 1 §:ssä tarkoitettu ampumarata. Tällaisten toimintojen ympäristöluvan tarve määräytyy ympäristönsuojeluasetuksen sijaan ympäristönsuojelulain 28 §:n 2 momentin kohdan 3 perusteella silloin, kun toiminnasta saattaa aiheutua naapuruuksuhdelain 17 §:n tarkoittamaa kohtuutonta rasitusta.

Luonnonsuojelulaissa ja muissa säädöksissä asetettu metsäpeuran suojeluvelvoite on jäänyt sekä Ympäristölupa- että YVA -päätöksessä täysin tarkastelematta.

Pienten lampien ja muiden pintavesien luonnontilaisuuden vaarantaminen on jäänyt sekä Ympäristölupa- että YVA -päätöksessä täysin tarkastelematta.

On katsottava että Ympäristölupa- ja YVA -päätöksissä on niin vakavia heikkouksia, että niihin ei jo tehtyjä eikä tulevia Vuosankaa koskevia päätöksiä voida perustaa, mukaanlukien Maakuntakaavan vahvistaminen. Ainoa päätöksistä saatava tai johdettavissa oleva Maakuntakaavaa koskeva peruste on, että Maakuntakaava ei perustu riittäviin tutkimuksiin ja selvityksiin.